

PM 2013: RII (Dnr 001-414/2013)

Betänkandet av utredningen om ett effektivare arbete mot främlingsfientlighet - Främlingsfienden inom oss (SOU 2012:74)

Remiss från Arbetsmarknadsdepartementet

Remisstid den 19 juni 2013

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Som svar på remissen ”Betänkande av utredningen om ett effektivare arbete mot främlingsfientlighet - Främlingsfienden inom oss (SOU 2012:74)” hänvisas till vad som sägs i promemorian.

Föredragande borgarrådet Ulla Hamilton anför följande.

Ärendet

Utredningen Om ett effektivare arbete mot främlingsfientlighet - Främlingsfienden inom oss (SOU 2012:74) har fått i uppdrag att föreslå hur arbetet mot främlingsfientlighet och liknande former av intolerans kan effektiviseras. Betänkandet redovisar tio förslag på åtgärder vars syfte är att motverka främlingsfientligheten i samhället och att visa hur arbetet ska effektiviseras.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd och Södermalms stadsdelsnämnd för yttrande. Utbildningsförvaltningen har inkommit med ett kontorsyttrande.

Stadsledningskontoret anser att Stockholms stad arbetar förebyggande mot främlingsfientligheten. Staden ger i sina styrdokument tydliga direktiv till stadens nämnder och bolag hur arbete mot främlingsfientlighet ska bedrivas.

Arbetsmarknadsnämnden anser i enlighet med betänkandet att det är viktigt att arbeta för att motverka den så kallade vardagsrasismen. Nämnden delar betänkandets uppfattning att en rättvis ekonomisk politik och framgångsrika insatser för att människors lika rättigheter och möjligheter i arbetslivet och delaktighet i samhällslivet är det viktigaste för att minska grogrunden för främlingsfientlighet.

Socialnämnden anser att man inom ramen för det arbete som bedrivs inom staden, för att människor ska ha tillgång till lika rättigheter och behandlas lika, finns möjligheter att ta upp frågan om främlingsfientlighet och arbeta med attityder mot främlingsfientlighet.

Utbildningsförvaltningen konstaterar att enligt diskrimineringslagen ska varje skola årligen upprätta en likabehandlingsplan och en plan mot kränkande behandling.

För att underlätta för skolorna har Stockholms stad tagit fram en sammanställning över gällande regelverk för att förtydliga innehåll och former i dessa planer (Trygghet och studiero, riktlinjer för arbetet i Stockholms skolor). Stockholms stads skolor har därmed ett stöd för att upprätta dessa planer.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd anser att det är positivt att det tas fram ett betänkande angående effektivare arbete mot främlingsfientlighet och att det presenteras ett antal förslag till åtgärder. En klar inställning är nödvändig för att motverka alla typer av främlingsfientlighet och liknande former av intolerans i samhället.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd anser att det är positivt att det tagits fram ett betänkande angående effektivare arbete mot främlingsfientlighet. Nämnden är också positiv till de förslag till åtgärder som presenteras i utredningen.

Södermalms stadsdelsnämnd anser att de attitydförändringar som avspeglas bland annat i att färre är negativa till invandring kan förstärkas genom förslagen i utredningen. Den debatt som för närvarande pågår i media om vardagsrasism visar att ett fortsatt arbete gällande attitydförändringar i allra högsta grad är nödvändigt.

Mina synpunkter

Framgångsrika insatser för människors lika rättigheter och möjligheter i arbetslivet och delaktighet i samhällslivet är det viktigaste för att minska grogrunden för främlingsfientlighet. Från stadens sida arbetar vi aktivt med att minska utanförskapet och få fler att snabbare gå från bidrag till egen försörjning. Stockholmares lika rättigheter och möjligheter att delta i arbetsliv och på lika villkor vara delaktiga i samhällslivet är utgångspunkten för stadens verksamheter.

Staden ger även i sina styrdokument tydliga direktiv till stadens nämnder och bolag hur arbete mot främlingsfientlighet ska bedrivas. I stadens Vision 2030 står det tydligt att staden ska vara världsledande i skyddet av de mänskliga rättigheterna och att mångfald är något önskvärt som stärker staden. Alla nämnder och bolag arbetar kontinuerligt enligt visionen för att skapa en stad utan fysiska och sociala barriärer.

Utredningen behandlar flera angelägna frågor. De föreslagna aktiviteterna bör organiseras och finansieras av staten.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Som svar på remissen ”Betänkande av utredningen om ett effektivare arbete mot främlingsfientlighet - Främlingsfienden inom oss (SOU 2012:74)” hänvisas till vad som sägs i promemorian.

Stockholm den 30 maj 2013

ULLA HAMILTON

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Sammanfattning av betänkandet av utredningen om ett effektivare arbete mot främlingsfientlighet - Främlingsfienden inom oss (SOU 2012:74)

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarrådet Daniel Helldén (MP) enligt följande.

Jag föreslår borgarrådsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta

1. att delvis bifalla skrivelsen
2. att därutöver tillägga följande

Indelning av människor i tydliga etniska och kulturella grupperingar är i mångt och mycket en social konstruktion. När olika kategoriseringar av människor hindrar den enskilda människan från att tillgodogöra sig sina rättigheter och uppnå personlig utveckling är det samhällets uppgift och ansvar att motverka detta. Främlingsfientlighet och intolerans kränker den enskilda människans värdighet och bottenar i inskränkthet och brist på mänsklig samhörighet.

Vi välkomnar förslaget att DO ges ett tydligare uppdrag som innebär att följa upp och analysera utvecklingen avseende arbetet mot främlingsfientlighet och andra former av intolerans. Vi stödjer också utredningens förslag om att öka stödet till antidiskrimineringsbyråerna. Samtidigt vill vi understryka vikten av att inga domstolsfall bortprioriteras av ekonomiska skäl. Det största hindret för en antidiskrimineringsbyrå att driva ett diskrimineringsfall till domstol är domstolskostnaderna. Den enskilda antidiskrimineringsbyrån riskerar att bekosta hela rättegången om byrån förlorar fallet i rätten, vilket kan vara förödande för en liten antidiskrimineringsbyrå med begränsade resurser. Vi anser att staten bör inrätta en processfond som antidiskrimineringsbyråerna kan söka medel från för sina domstolskostnader. Processfonden ska fungera som en försäkring för att säkerställa att antidiskrimineringsbyråer och andra aktörer vågar driva diskrimineringsfall i domstol.

Det generella stödet för rättshjälp är en väsentlig del av arbetet mot främlingsfientlighet och är välbehövligt, men det behövs också stöd till självhjälp och egen självorganisering för de grupper som är utsatta för främlingsfientlighet och diskriminering. Tanken är att ge människor stöd att bilda opinion och ge uttryck för sin egen berättelse.

Skolan är en viktig institution i kampen mot främlingsfientlighet och rasism. Skolan ska inte bara fostra demokratiska och goda samhällsmedborgare, utan också rusta eleverna för en värld där nationalstatens gränser inte är lika självklara som förr. En allsidig historieundervisning i skolan, där ett av syftena är att belysa Sveriges roll i världen – både det som vi kan vara stolta över och det som är mindre bra – ger insyn i vilka förlopp som har format vårt nutida samhälle.

Även vuxenutbildning och folkbildning spelar en viktig roll i det förebyggande arbetet mot vardagsrasism och främlingsfientlighet, vilket nämns i mycket liten utsträckning i utredningen. På flera folkhögskolor bedrivs redan ett aktivt arbete mot främlingsfientlighet, vilket behöver breddas och understödjas. Utredningen föreslår ett läraryft i grund- och gymnasieskolan för att öka kompetensen kring mänskliga rättigheter och förebyggande arbete mot främlingsfientlighet. Vi tycker att detta också ska omfatta lärare i vuxenutbildning och folkhögskolor. Även samarbetet med näringslivets och civilsamhällets organisationer behöver stödjas och utvecklas.

Vi vet även att arbetslöshet, segregering och otrygga arbetsförhållanden kan öka risken för främlingsfientlighet. Här kan den offentliga sektorn bidra till ett tryggare och mer inkluderande samhälle genom att i den egna verksamheten eftersträva hållbara och trygga anställningsformer och i upphandlingar kräva att villkoren på arbetsplatsen är kollektivavtalsenliga och att meddelarfrihet garanteras.

ÄRENDET

Arbetsmarknadsdepartementet har remitterat betänkande av utredningen om ett effektivare arbete mot främlingsfientlighet - Främlingsfienden inom oss (SOU 2012:74) till Stockholms stad.

Utredningens uppdrag är att föreslå hur arbetet mot främlingsfientlighet och liknande former av intolerans kan effektiviseras (dir 2011:39). Betänkandet redovisar tio förslag på åtgärder vars syfte är att motverka främlingsfientligheten i samhället och att visa på hur arbetet ska effektiviseras.

Utredningen föreslår att:

- Det ska tydliggöras att Diskrimineringsombudsmannens (DO) uppdrag innefattar att följa och analysera utvecklingen av arbetet mot främlingsfientlighet och andra former av intolerans. Utöver detta ska DO fungera som pådrivande kraft och en kunskapsbas för andras arbete med dessa frågor.
- Det ska finnas minst en antidiskrimineringsbyrå i varje län/region.
- Forum för levande historia får i uppdrag att informera om islamofobi.
- Forum för levande historia får i uppdrag att informera om främlingsfientlighet i Sveriges moderna historia.
- Ungdomsstyrelsen får i uppdrag att ge projektbidrag och senare även verksamhetsstöd till organisationer som arbetar för att motverka främlingsfientlighet och intolerans på nätet. Ungdomsstyrelsen ska även ge verksamhetsstöd till en så kallad quick-response-funktion.
- Att quick response-funktionen får ett långsiktigt statligt stöd för att kunna bevaka media när det gäller vad som skrivs och sägs om invandrare, integration och främlingsfientlighet.
- Forskningsrådet för Arbetsliv och Socialvetenskap får i uppdrag att inför nästa forskningspolitiska proposition göra en utvärdering av pågående forskning inom området Internationell Migration och Etniska Relationer.
- Att en särskild satsning, ett lärarlyft i mänskliga rättigheter, görs på fortbildning av lärare med inriktning på mänskliga rättigheter. Fortbildningen bör syfta till att stärka både sakkompetensen och metodkunskapen.
- Skolinspektionen får i uppdrag att inom ramen för sin löpande tillsyn och sina kvalitetsgranskningar av arbetet med värdegrund och demokrati i skolan redovisa hur attityder till främlingsfientlighet och andra former av intolerans utvecklas och fortlöper i skolorna.
- Att regeringen träffar en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) om att rekommendera de lokala brottsförebyggande råden att ta upp hatbrott på sin agenda. Regeringen ska även uppdra åt berörda statliga myndigheter att förbättra statistiken över anmälningar av hatbrott och vad som händer med dessa i rättsprocessen.

BEREDNING

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd och Södermalms stadsdelsnämnd för yttrande. Utbildningsförvaltningen har inkommit med ett kontorsyttrande.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 12 april 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret instämmer med betänkandet att det är viktigt att arbeta för att motverka den så kallade vardagsrasismen som enligt utredningen utgör det största hotet mot utsatta grupper. Utredningen beskriver att främlingsfientligheten påverkas av hur framgångsrik den allmänna ekonomiska politiken och integrationspolitiken är, något som kontoret instämmer i.

Stadsledningskontoret anser att Stockholm stad arbetar förebyggande mot främlingsfientligheten. Staden ger i sina styrdokument tydliga direktiv till stadens nämnder och bolag hur arbete mot främlingsfientlighet ska bedrivas.

I Stockholms stads Vision 2030 står det tydligt att staden ska vara världsledande i skyddet av de mänskliga rättigheterna och att mångfald är något önskvärt som stärker staden. Stadens alla nämnder och bolag arbetar kontinuerligt enligt visionen för att skapa en stad utan fysiska och sociala barriärer.

Kommunfullmäktige har beslutat att arbetet mot diskriminering samt för jämställdhet och mångfald ska integreras i stadens styrning och omfatta stadens alla verksamheter. I Stockholm stads riktlinjer för nämnder och styrelser jämsställhets- och mångfaldsarbete är ambitionen tydlig: Stockholm ska vara en mångsidig storstad i världsklass.

I riktlinjerna framgår det tydligt att alla de erfarenheter och egenskaper som stadens invånare och anställda har ska tas tillvara. Att bejaka människors lika värde och mänskliga rättigheter är en förutsättning för att staden ska kunna leva upp till de krav som finns i diskrimineringslagstiftning och internationella konventioner som gäller allas rätt till demokrati och trygghet.

Vidare beskrivs det att staden ska aktivt stärka arbetet mot diskriminering för att säkerställa att inte olika grupper eller individer stängs ute från arbetsmarknad och samhällsliv. För att ytterligare stärka stadens arbete mot kränkande behandling och trakasserier har riktlinjerna avseende jämsställhets- och mångfaldsplanerna utökats med rutiner för att motverka kränkande behandling inkluderande trakasserier i olika former.

Stadsledningskontoret anser att de förslag som presenteras i betänkandet är viktiga och förstärker arbetet mot främlingsfientlighet. Kontoret anser också att finansieringsfrågan är viktig. Kontoret förutsätter att de föreslagna aktiviteterna organiseras av och finansieras av staten.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen beslutar att remissen ”Betänkande av utredningen om ett effektivare arbete mot främlingsfientlighet - Främlingsfienden inom oss (SOU 2012:74)” från arbetsmarknadsdepartementet anses besvarad med hänvisning till vad som sagts i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Arbetsmarknadsnämnden

Arbetsmarknadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 16 april 2013 att hänvisa till arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande som sitt yttrande över remissen.

Reservation anfördes av vice ordföranden Karin Rågsjö (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Karin Gustafsson m.fl. (S), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Awad Hersi m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 4 april 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Arbetsmarknadsförvaltningen har tagit del av betänkandet av utredningen om ett effektivt arbete mot främlingsfientlighet (SOU 2012:74). Förvaltningen anser i enlighet med betänkandet att det är viktigt att arbeta för att motverka den så kallade vardagsrasismen.

Förvaltningen delar betänkandets uppfattning att en rättvis ekonomisk politik och framgångsrika insatser för att människors lika rättigheter och möjligheter i arbetslivet och delaktighet i samhällslivet är det viktigaste för att minska grogrunden för främlingsfientlighet.

Arbetsmarknadsförvaltningens uppdrag är att minska utanförskap och få fler att snabbare gå från bidrag till egen försörjning. Stockholmares lika rättigheter och möjligheter att delta i arbetsliv och på lika villkor vara delaktiga i samhällslivet är själva utgångspunkten för verksamheterna.

De åtgärder som föreslås i betänkandet kan förstärka arbetet mot diskriminering och främlingsfientlighet. Ett normkritiskt arbetssätt framhålls som avgörande för att uppmärksamma vardagsrasismen och motverka den. I betänkandet framgår det att det främst är skolor som ska arbeta med ett normkritiskt perspektiv.

Arbetsmarknadsförvaltningen anser att kommuner och statliga myndigheter bör arbeta aktivt och medvetet för att minska främlingsfientlighet, och att ett normkritiskt perspektiv är ett viktigt förhållningssätt även utanför skolan. Alla som kommer i kontakt med kommunens verksamhet ska få ett respektfullt och korrekt bemötande. Det är viktigt att medarbetare är uppmärksamma på fördomar, vardagsrasism och ”vi och dom”-mekanismer som gör att individer och grupper kan upplevas som främlingar. En djupare kunskap är angeläget för att skapa levande likabehandlingsplaner inom organisationerna. Kontinuerlig kompetensutveckling är viktigt för att systematiskt arbeta med bemötande och likabehandling inom verksamheterna.

Arbetsmarknadsförvaltningen vill även framhålla arbetet med medborgardialog och delaktighet. Detta arbete bör utvecklas i syfte att både förbättra verksamheterna och för att minska risken för diskriminering. Dialog och delaktighet säkerställer att deltagarnas upplevelser och erfarenheter lyfts fram. Det ger kunskap, motverkar fördomar och åsidosättande av grupper och individer.

Betänkandet lyfter även fram vikten av att belysa främlingsfientligheten i Sverige historiskt och den diskriminering och förtryck vissa grupper har erfarit. Arbetsmarknadsförvaltningen har samordningsansvar för arbetet med nationella minoriteter i Stockholms stad och arbetar för att öka kunskaperna om Sveriges nationella minoriteter. Förvaltningen anser att de uppdrag som betänkandet vill ge till olika aktörer också självklart ska innefatta frågan om de nationella minoriteternas situation.

Arbetsmarknadsförvaltningen har inga synpunkter på förslaget om ett läraryft i mänskliga rättigheter men anser att en sådan satsning, om den görs, även bör omfatta vuxenutbildning samt undervisning i svenska för invandrare (sfi). Förvaltningen anser vidare att lärare bör få kompetensutveckling i normkritiskt arbetssätt och förhållningssätt.

Betänkandets förslag att regeringen träffar en överenskommelse med Sveriges kommuner och landsting (SKL) om att rekommendera de lokala brottsförebyggande råden att ta upp hatbrott på sin agenda anser arbetsmarknadsförvaltningen är positivt.

Förvaltningen utgår ifrån att hatbrott mot nationella minoriteter kommer att vara en självklar del i ett sådant uppdrag till de brottsförebyggande råden. Det framgår av Diskrimineringsombudsmannens (DO) arbete att det mest omfattande behovet av insatser gäller den romska minoriteten. Detta styrks av att DO under 2012 mottog 45 anmälningar om diskriminering och utsatthet från romer. Endast ett fåtal anmälningar inkom under 2012 från andra minoritetsgrupper. De romska riksorganisationerna har betonat vikten av att alla kommuner måste arbeta mer för att motverka främlingsfientlighet och diskriminering mot romer.

Arbetsmarknadsförvaltningen möter dagligen personer genom sina verksamheter som di-

rekt eller indirekt utsätts för diskriminering som bottnar i vardagsrasism. Förvaltningen har ett pågående arbete där mänskliga rättigheter, bemötande och värdegrund diskuteras inom verksamheterna. Det betänkande som utredningen om ett effektivt arbete mot främlingsfientlighet (SOU 2012:74) lämnat föreslår konkreta åtgärder som kan vidtas inom offentlig sektor och genom politiska styrmedel för att skapa ett mer inkluderande och tolerant samhälle.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 18 april 2013 följande.

3. Socialnämnden hänvisar till tjänsteutlåtandet som svar på remissen.
4. Socialnämnden överlämnar tjänsteutlåtandet till kommunstyrelsen.

Reservation anfördes av ledamoten Inger Stark (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Stefan Nilsson m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 25 mars 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att man inom ramen för det arbete som bedrivs inom staden för att människor ska ha tillgång till lika rättigheter och behandlas lika finns möjligheter att ta upp frågan om främlingsfientlighet och arbeta med attityder mot främlingsfientlighet. Utredningens förslag till åtgärder kan medverka till att frågan om främlingsfientlighet lyfts fram och ökar medvetenheten om frågans vikt. Förslagen gäller dock inte särskilt socialtjänstens område och förvaltningen kommenterar därför inte förslagen. Förvaltningen tar nedan upp en del av det arbete för att främja lika rättigheter som bedrivs inom staden och förvaltningen.

Utredningen konstaterar att utgångspunkten för mycket av det arbete som sker mot främlingsfientlighet i Sverige och Europa är de internationella människorättskonventionerna: FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, flera andra FN-konventioner – främst konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering och Europakonventionen. Grundprincipen i dessa dokument är att alla ska ha tillgång till rättigheterna och behandlas lika. I svensk lagstiftning följs principerna i de internationella konventionerna upp i lagstiftningen. Det gäller både regeringsformen och olika speciallagar såsom brottsbalken och diskrimineringslagen. Det finns således en bra grund för arbetet mot främlingsfientlighet och att främja allas lika rättigheter och möjligheter.

Ansvar för att förverkliga intentionerna i konventionerna och lagstiftningen ligger på oss alla, på såväl offentliga myndigheter som på företag, ideella föreningar och enskilda personer. Stockholm har i Vision 2030 angett att staden ska vara världsledande i skyddet av de mänskliga rättigheterna. För att nå detta mål krävs ett kontinuerligt arbete i alla nämnder och bolag för att skapa en stad utan fysiska och sociala barriärer där människor med olika bakgrund kan mötas och knyta kontakter.

Diskrimineringslagen ställer krav på att arbetsgivaren ska bedriva ett målinriktat arbete för att aktivt främja lika rättigheter i arbetslivet oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning. Det krävs ett strukturerat arbete för att integrera arbetet för lika rättigheter i det dagliga arbetet.

Staden arbetar med att främja jämställdhet och mångfald och förebygga diskriminering. I riktlinjerna för jämställdhet och mångfald som enligt kommunfullmäktiges beslut gäller från 1 januari 2009 anges att arbetet mot diskriminering samt för jämställdhet och mångfald ska integreras i stadens styrning och omfatta stadens alla verksamheter. I syfte att ytterligare stärka stadens arbete mot kränkande behandling och trakasserier har riktlinjerna avseende

jämställdhets- och mångfaldsarbetet utökats med rutiner för att motverka kränkande behandling inkluderande trakasserier i olika former.

Riktlinjerna innehåller de områden som ska ingå i jämställdhets- och mångfaldsarbeten/planerna. Varje nämnd ska redovisa sitt jämställdhets- och mångfaldsarbete ur två perspektiv, som arbetsgivare och som servicegivare. Det innebär att man ska bedriva både ett internt jämställdhets- och mångfaldsarbete i förhållande till de anställda och ett externt jämställdhets- och mångfaldsarbete i förhållande till stadens invånare.

Stadens program för delaktighet för personer med funktionsnedsättning som antogs av kommunfullmäktige 13 juni 2011 är ett styrdokument för alla stadens nämnder och bolagsstyrelser samt ska så långt det är möjligt göras tillämpligt i uppdrag som staden ger andra organisationer. Vägledande för programmet är bland annat FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Konventionen förtydligar samhällets ansvar för att mänskliga rättigheter ska förverkligas för personer med funktionsnedsättning. Alla stadens nämnder och bolag har ansvar för att genom olika aktiviteter medverka till att nå målen i programmet.

Socialnämnden har i uppdrag att ansvara för kommunövergripande frågor inom det sociala området utom äldreomsorg. Uppdraget syftar till att stärka likställigheten inom staden bland annat genom att utarbeta riktlinjer för handläggning av enskilda ärenden och utbildning till handläggarna. Genom att öka förutsättningarna för att stadens invånare behandlas lika får alla tillgång till samma rättigheter och möjligheter.

Utbildningsförvaltningen

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 20 maj 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Utbildningsförvaltningen instämmer med betänkandet att det är viktigt att arbeta för att motverka den så kallade vardagsrasismen som enligt utredningen utgör det största hotet mot utsatta grupper.

Enligt diskrimineringslagen ska varje skola årligen upprätta en likabehandlingsplan enligt 3 kap 16 § diskrimineringslagen. Skolan ska också, enligt 6 kap. 8 § skollagen varje år upprätta en plan mot kränkande behandling. En redovisning över hur de planerade åtgärderna har genomförts ska tas in i nästa års planer.

Dessa två planer kan sammanföras till en årlig plan, och ska även föregås av en lokal kartläggning av nuläget. Kartläggningen bör analyseras för att veta vad skolan främst behöver göra för att förebygga och motverka diskriminering, trakasserier och kränkande behandling.

För att underlätta för skolorna har Stockholms stad, utbildningsnämnden, tagit fram en sammanställning över gällande regelverk för att förtydliga innehåll och former i dessa planer (Trygghet och studiero, riktlinjer för arbetet i Stockholms skolor). Stockholms stads skolor har därmed ett stöd för att upprätta dessa planer.

Förvaltningen instämmer i utredningens förslag.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 18 april 2013 att tjänsteutlåtandet överlämnas till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordförande Ewa Larsson m.fl. (MP), ledamot Claes Elmgren m.fl. (S) och ledamot Josefin Morge (V), *bilaga 1*.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 22 mars 2013 har i

huvudsak följande lydelse.

Det är positivt att det tas fram ett betänkande angående effektivare arbete mot främlingsfientlighet och att det presenteras ett antal förslag till åtgärder. En klar inställning är nödvändig för att motverka alla typer av främlingsfientlighet och liknande former av intolerans i samhället. Förvaltningen har inget att erinra gällande betänkandet.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 23 maj 2013 att låta tjänsteutlåtandet utgöra svar på remissen samt att omedelbart justera paragrafen.

Särskilt uttalande anfördes av Awad Hersi (MP), *bilaga 1*.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltnings kontorsutlåtande daterat den 8 maj 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen ser positivt på att det tagits fram ett betänkande angående effektivare arbete mot främlingsfientlighet och de förslag till åtgärder som presenteras i utredningen.

Att medvetet och långsiktigt arbeta för att motverka främlingsfientlighet och vardagsrasism i vårt samhälle är viktigt. Inte minst har kommuner ett ansvar för att aktivt arbeta för att alla som kommer i kontakt med kommunen känner att de har blivit behandlade på ett bra sätt. Spånga-Tensta stadsdelsförvaltning arbetar också aktivt med dessa frågor.

Förvaltningen har inget att erinra gällande betänkandet.

Södermalms stadsdelsnämnd

Södermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 18 april 2013 att låta tjänsteutlåtandet utgöra svar på remissen.

Reservation anfördes av Gunnar Ågren (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Anders Göransson m.fl. (S), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Erik Malm m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Södermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 22 mars 2013 har i huvudsak följande lydelse.

De attitydförändringar som avspeglas bland annat i att färre är negativa till invandring kan förstärkas genom förslagen i utredningen. Den debatt som för närvarande pågår i media om vardagsrasism visar att ett fortsatt arbete gällande attitydförändringar i allra högsta grad är nödvändigt. Det finns oroväckande tendenser att till exempel en ökad arbetslöshet kan vara en källa till främlingsfientlighet genom konkurrensen om arbete.

De öppnade gränserna inom EU området innebär möjligheter för människor från olika länder att färdas fritt och bosätta sig där man önskar. Det kräver en kunskap hos alla om människors rätt till lika värde. Förvaltningen instämmer i förslagen och ser dem som möjlighet att förstärka arbetet mot främlingsfientlighet.

RESERVATIONER M.M.

Arbetsmarknadsnämnden

Reservation anfördes av vice ordföranden Karin Rågsjö (V) enligt följande.

1. Arbetsmarknadsnämnden beslutar att i huvudsak godkänna remissyttrandet.
2. I yttrandet uttalas specifikt att:
Minst en antidiskrimineringsbyrå ska finnas i varje län. Dessa ska ha de befogenheter och den juridiska kompetens som krävs för att kunna driva fall.
3. Att i övrigt anföra:

I Europa växer främlingsfientligheten fram utifrån den rovkaptialism som har försatt delar av Europa i en djup kris. Arbetslöshet och fattigdom växer och skapar förutsättningar för framväxten av högerextrema partier. Det är bra att regeringen nu tar fram en mängd förslag men förslagen kan jämföras med plåster på en skottskada som bör opereras. De viktigaste incitamenten mot främlingsfientlighet är kampen mot arbetslösheten samt en välfärd som står rustad för att kunna ta hand om de medborgare som behöver omsorg av olika slag.

Vi har idag en djupgående kunskapssegregering där 15 % av eleverna i Stockholm inte har behörighet till gymnasiet, kunskapssegregeringen tilltar. Det är tecken på ett samhälle i kris. Den fascistiska rörelsen lever gott på okunskap, just därför är utbildningspolitiken en grundsten i det demokratiska samhället som motverkar fascism och främlingsfientlighet.

Det förekommer idag en tydlig diskriminering och rapporter om hatbrott haglar. Den romska minoriteten i Stockholm blir ständigt utsatta för ren diskriminering och det finns idag inga tydliga politiska försök att ta tag i den situationen.

För Stockholms del behövs ett tydligt strategiskt arbete mot diskriminering, detta saknas idag. Ett resonemang som vi inte ställer oss bakom är att det ekonomiska stödet till etniska föreningar är negativt därför att det cementerar uppfattningen att människor har gemensamma intressen och åsikter bara för att de delar etnicitet. Däremot håller vi med om att bara de som själva har invandrat ska kallas för invandrare.

Vi tycker att det är positivt att utredningen beskriver främlingsfientlighet som något som genomsyrar samhället och hänger samman med fattigdom och ojämlikhet. Vi håller med om att det viktigaste vi kan göra för att bekämpa främlingsfientlighet är att bedriva en politik för låg arbetslöshet och fungerande välfärdssystem samt att dialog aldrig kan kompensera för fattigdom och ojämlikhet.

Särskilt uttalande gjordes av Karin Gustafsson m fl. (S) enligt följande.

Vi är positiva till att regeringen arbetar mot främlingsfientlighet. Det är viktigt att arbetsgivarens ansvar i detta betänkande tydliggörs. Arbetsgivaren ska verka för att personer av olika etnisk tillhörighet ges möjlighet att söka lediga anställningar.

Det är diskriminering och inte det "kulturella avståndet" till personer som är födda utanför Europa som är den viktigaste förklaringen till utrikesföddas svårigheter att komma in på arbetsmarknaden. Diskriminering i arbetslivet innebär att arbetsgivare inte tar tillvara den potential av arbetskraft och kompetens som finns i Sverige. Arbetsgivarna måste öppna arbetsmarknaden för alla oavsett ursprung och bakgrund. Det är också viktigt att fundera på vilka strukturer det är som stänger ute människor från att vara delaktiga i samhällslivet. Strukturer som vi ofta är helt omedvetna om, det som kallas för glastaken.

Särskilt uttalande gjordes av Awad Hersi m.fl. (MP) enligt följande.

Att dela in människor i tydliga etniska och kulturella grupperingar är i mångt och mycket en social konstruktion. Men när olika kategoriseringar av människor utgör hinder för den enskilda människan att få sina mänskliga rättigheter tillgodosedda och uppnå personlig utveckling är det samhällets uppgift att röja dessa hinder ur vägen för den enskilda individen. Främlingsfientlighet och andra intoleranta attityder sker alltid på bekostnad av den enskilda människans värdighet och bottnar i grunden i inskränkthet och brist på mänsklig samhörighet.

Vi välkomnar förslaget att DO ges ett tydligare uppdrag som innebär att följa upp och analysera utvecklingen avseende arbetet mot främlingsfientlighet och andra former av intolerans. Vi stödjer också utredningens förslag om att öka stödet till antidiskrimineringsbyråerna. Samtidigt vill vi framföra följande synpunkter: Det största hindret för en antidiskrimineringsbyrå att driva ett diskrimineringsfall till domstol är domstolskostnaderna. Den enskilda antidiskrimineringsbyrån riskerar att bekosta hela rättegången om byrån förlorar fallet i rätten, vilket kan vara förödande för en liten antidiskrimineringsbyrå med begränsade resurser. Vi anser att staten bör inrätta en processfond som antidiskrimineringsbyråerna kan söka medel från för sina domstolskostnader. Processfonden ska fungera som en försäkring för att säkerställa att antidiskrimineringsbyråer och andra aktörer vågar driva diskrimineringsfall i domstol.

Det generella stödet för rättshjälp är en väsentlig del av arbetet mot främlingsfientlighet och är välbehövligt, men det behövs också stöd till självhjälp och egen självorganisering för de grupper som är utsatta för främlingsfientlighet och diskriminering. Tanken är att de ska stödjas i att utveckla sin egen förmåga att bilda opinion och ge uttryck för sin egen berättelse.

Skolan är en viktig institution i kampen mot främlingsfientlighet och rasism. Skolan ska inte bara fostra demokratiska och goda samhällsmedborgare, utan också rusta eleverna för en värld där nationalstatens gränser inte är lika självklara som förr. En allsidig historieundervisning i skolan med syfte att belysa Sveriges roll i världen – både det som vi kan vara stolta över och det som är mindre bra – ger insyn i vilka förlopp som har format vårt nutida samhälle.

Socialnämnden

Reservation anfördes av ledamoten Inger Stark (V) enligt följande.

1. Socialnämnden beslutar att i huvudsak godkänna remissyttrandet.
2. I yttrandet specifikt uttala att:
Minst en antidiskrimineringsbyrå ska finnas i varje län. Dessa ska ha de befogenheter och den juridiska kompetens som krävs för att kunna driva fall.
3. Dessutom anför nämnden följande.

I Europa växer främlingsfientligheten fram utifrån den rovkapitalism som har försatt delar av Europa i en djup kris. Arbetslöshet och fattigdom växer och skapar förutsättningar för framväxten av partier som står den fascistiska rörelsen nära. Det är bra att regeringen nu tar fram en mängd förslag, men förslagen kan jämföras med plåster på en skottskada som bör opereras.

De viktigaste incitamenten mot främlingsfientlighet är kampen mot arbetslösheten samt en välfärd som står rustad för att kunna ta hand om de medborgare som behöver omsorg av olika slag.

Vi har idag en djupgående kunskapssegregering där 15 procent av eleverna i Stockholm inte har behörighet till gymnasiet. Det är tecken på ett samhälle i kris. Den fascistiska rörelsen lever gott på okunskap, just därför är utbildningspolitiken en grundsten i det demokratiska samhället som motverkar fascism och främlingsfientlighet. Det förekommer idag en tydlig

diskriminering och rapporter om hatbrott haglar. Den romska minoriteten i Stockholm blir ständigt utsatta för ren diskriminering och det finns idag inga tydliga politiska försök att ta tag i den situationen.

För Stockholms del behövs ett tydligt strategiskt arbete mot diskriminering, detta saknas idag.

Vi tycker att det är positivt att utredningen beskriver främlingsfientlighet som något som genomsyrar samhället och hänger samman med fattigdom och ojämlikhet. Vi håller med om att det viktigaste vi kan göra för att bekämpa främlingsfientlighet är att bedriva en politik för låg arbetslöshet och fungerande välfärdssystem samt att dialog aldrig kan kompensera för fattigdom och ojämlikhet.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Stefan Nilsson m.fl. (MP) enligt följande.

Området är oerhört viktigt. Och rubriken och ansatsen är tydlig: risken för främlingsfientlighet finns inte bara i befolkningen, utan även inom oss själva, var och en – en viktig utgångspunkt.

Denna insikt bör spridas bland stadens yrkesutövare. Målet måste vara att ingen ska känna sig diskriminerad i kontakt med socialtjänsten. Vi tror tyvärr att det fortfarande är lång väg dit. Men en ökad medvetenhet hos personal är en viktig förutsättning.

Politiken som helhet skapar i större eller mindre utsträckning grogrund för uppkomst av främlingsfientlighet. Vi anser att alla samhällsmedborgare ska ha lika rättigheter och möjligheter. Utredningen skriver att det är omöjligt att kompensera en misslyckad ekonomisk politik eller integrationspolitik med attitydpåverkande åtgärder. Vi håller med.

Vi anser att regelverket på socialtjänstens område måste vara stödjande för att människor ska kunna ta sig ur sin situation. Att SL-kort inte ingår i försörjningsstödsnormen ser vi som ett stort misstag som gör att människor riskerar bli isolerade med minskade kontaktytor.

Målet att skapa likhet i bedömningarna inom staden får inte leda till en åtstramning av biståndet för alla. Vi hänvisar här till vad vi i tidigare ärende har anfört om revidering av stadens riktlinjer för försörjningsstöd.

Många människor som är långvarigt beroende av försörjningsstöd upplever att deras möjligheter att gå vidare är små. Det krävs bättre stöd, möjligheter till vidareutbildning, skräddarsydda arbetsmarknadsåtgärder och särskilda arbetstillfällen. Likaså bostäder med överkomliga hyror. En politik för ett samhälle som alla kan känna tillhörighet till. Den rådande politik som förs av alliansen skapar tyvärr inte de förutsättningarna.

Vi välkomnar särskilt att utredningen lyfter fram behovet av antidiskrimineringsbyråer, något Miljöpartiet drivit länge.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av vice ordförande Ewa Larsson m.fl. (MP), ledamot Claes Elmgren m.fl. (S) och ledamot Josefin Morge (V) enligt följande.

Vi arbetar för ett öppet, jämlikt och jämställt samhälle med lika rättigheter för alla. Det gröna samhället genomsyras av *idén*, att alla får och kan vara olika. Därför välkomnar vi Bengt Westerbergs utredning om effektivare arbete mot främlingsfientlighet, intolerans och vardagsrasism.

Vi menar att utredningen konstaterat och kommit fram till väsentliga slutsatser om främlingsfientligheten i Sverige. Dessutom är många av de förslag på åtgärder som presenteras om t.ex. DO och antidiskrimineringsbyrån något vi i Miljöpartiet länge propagerat för.

En av utredningens centrala förslag är ett lärarlyft med fokus på mänskliga rättigheter; en eftersträvsvärd satsning som skulle ge lärarna den kompetens som behövs. Dock tycker vi att en utbildning om mänskliga rättigheter ska genomsyras av ett normkritiskt perspektiv.

Detta är ett perspektiv som bör ingå i det föreslagna lärarlyftet, för att kunna bemöta de inrotade strukturer och normer som finns i samhället. Dessutom ser vi gärna en genomgång av läromedel inom historia och samhällskunskap i alla årskurser. Folkvandringar har skett i hela mänsklighetens historia bland annat beroende av klimatförändringar, makt och plundringar, men det har aldrig gått så fort som i dag. Främlingsfientlighet behöver sättas in i ett bredare och djupare samhällsperspektiv.

Även arbetet med värdegrunds- och likabehandlingsplaner bör ges ett större utrymme. I detta arbete måste eleverna ges möjlighet till delaktighet och att skolan medvetandegöra eleverna i relevansen av fungerande värdegrunds- och likabehandlingsplaner.

Vi är övertygade om att vi kan få ett effektivt arbete mot främlingsfientlighet, samtidigt som vi kan synliggöra den utbredda vardagsrasismen. Vi måste därför inse att detta är ett arbete som måste inkludera flera aktörer och där bör det civila samhället få en väsentligt större roll.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande anfördes av Awad Hersi (MP) enligt följande:

Att dela in människor i tydliga etniska och kulturella grupperingar är i mångt och mycket en social konstruktion. Men när olika kategoriseringar av människor utgör hinder för den enskilda människan att få sina mänskliga rättigheter tillgodosedda och uppnå personlig utveckling är det samhällets uppgift att röja dessa hinder ur vägen för den enskilda individen. Främlingsfientlighet och andra intoleranta attityder sker alltid på bekostnad av den enskilda människans värdighet och bottnar i grunden i inskränkthet och brist på mänsklig samhörighet.

Vi välkomnar förslaget att DO ges ett tydligare uppdrag som innebär att följa upp och analysera utvecklingen avseende arbetet mot främlingsfientlighet och andra former av intolerans.

Vi stödjer också utredningens förslag om att öka stödet till antidiskrimineringsbyråerna. Samtidigt vill vi framföra följande synpunkter: Det största hindret för en antidiskrimineringsbyrå att driva ett diskrimineringsfall till domstol är domstolskostnaderna. Den enskilda antidiskrimineringsbyrån riskerar att bekosta hela rättegången om byrån förlorar fallet i rätten, vilket kan vara förödande för en liten antidiskrimineringsbyrå med begränsade resurser. Vi anser att staten bör inrätta en processfond som antidiskrimineringsbyråerna kan söka medel från för sina domstolskostnader. Processfonden ska fungera som en försäkring för att säkerställa att antidiskrimineringsbyråer och andra aktörer vågar driva diskrimineringsfall i domstol.

Det generella stödet för rättshjälp är en väsentlig del av arbetet mot främlingsfientlighet och är välbehövligt, men det behövs också stöd till självhjälp och egen självorganisering för de grupper som är utsatta för främlingsfientlighet och diskriminering. Tanken är att de ska stödjas i att utveckla sin egen förmåga att bilda opinion och ge uttryck för sin egen berättelse. Skolan är en viktig institution i kampen mot främlingsfientlighet och rasism. Skolan ska inte bara fostra demokratiska och goda samhällsmedborgare, utan också rusta eleverna för en värld där nationalstatens gränser inte är lika självklara som förr. En allsidig historieundervisning i skolan med syfte att belysa Sveriges roll i världen – både det som vi kan vara stolta över och det som är mindre bra – ger insyn i vilka förlopp som har format vårt nutida samhälle.

Södermalms stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Gunnar Ågren (V) enligt följande.

att överlämna Stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande och för egen del anföra följande:

2007 lades Integrationsverket ned efter Regeringen beslut. Denna statliga myndighet bildades 1997 på initiativ av dåvarande biträdande inrikesministern Leif Blomberg med bl. a. Vänsterpartiets stöd. Alliansen gav genom den nedläggningen en tydlig signal för sina medborgare att "integration" - det vill säga projektet att bygga ett enda mångkulturellt samhälle - inte länge var prioriterat. I stället har Alliansens politik satsat på att utnyttja en "vi mot de" retorik och underlättat för de krafter, exempelvis Sverigedemokraterna som utmålar de som kommer utifrån som en fara för det svenska samhället.

Vänsterpartiet ser positivt på utredningen *Främlingsfienden inom oss* och Södermalms Stadsdelsförvaltnings Tjänsteutlåtandet lyfter fram problemets kärna genom att upprepa utredningens ord enligt vilken:

"Främlingsfientligheten påverkas (...) av hur framgångsrik den ekonomiska politiken och integrationspolitiken är. Om politiken misslyckas finns en risk att personer med utländsk bakgrund eller personer som tillhör minoritetsgrupper görs till syndabockar." (*Främlingsfienden inom oss*, s. 11).

Tjänsteutlåtandet betonar också det faktum att "konkurrensmekanismer" (*Tjänsteutlåtande* s. 2) tenderar att ge näring åt främlingsfientlighet. Därigenom kan man förstå att främlingsfientligheten i dag är inte beror på en slump. Tvärtom är det en logisk följd av en viss politisk retorik som konstant väljer att sätta fokus på vikten av individen, i stället för att betona vikten av samhället som ett kollektiv.

Inom samhället gör myten om konkurrensens välsignelse att människorna känner sig tvungna att betrakta sina medmänniskor som en fara för sin egen nytta och att resonera enligt den Darwinistiska logiken av kampen för överlevnad. "Konkurrens" är ett huvudbegrepp inom Alliansens politik. Därför bör man också inse att "vi mot dem" logik (som också är främlingsfientlighetens grund) är en naturlig följd av en sådan politik.

Den politik som förs bidrar till att avpersonifiera, förtingliga och reducera invandrarna till siffror i kall statistik. Ett konkret exempel på detta är Reva projekt och jakten på papperslösa i T-banan.

Vidare betonar utredningen att "det är omöjligt att med attitydpåverkande åtgärder kompensera en misslyckad ekonomisk politik eller integrationspolitik." (s. 11).

Efter mer än sex år vid makten är resultatet av regeringens arbete ett samhälle med ökade klyftor och minskad solidaritet. Ett samhälle som inte längre kan vara stolt över det som tidigare gjorde Sverige känt över hela världen, nämligen jämlikheten och jämställdheten.

Det är viktigt att ta fasta på en rad av de förslag som ställs i utredningen – ett bra första steg vore att tydliggöra ansvaret för integrationspolitiken genom att återupprätta Integrationsverket.

Särskilt uttalande gjordes av Anders Göransson m.fl. (S) enligt följande.

Vi socialdemokrater är positiva till utredningens förslag, men vill understryka utredningens eget konstaterande att attitydpåverkande åtgärder inte kan kompensera misslyckanden på andra politiska områden: den ekonomiska politiken, sjukvården, äldreomsorgen, skolan, brottsbekämpning. Allt detta leder till en ökad främlingsfientlighet. De viktigaste sätten att bekämpa främlingsfientlighet är minskade ekonomiska klyftor, minskad arbetslöshet, en bättre skola där ingen slutar utan att kunna läsa, skriva och räkna etc.

Särskilt uttalande gjordes av Erik Malm m.fl. (MP) enligt följande.

Området är oerhört viktigt. Och rubriken och ansatsen är tydlig: risken för främlingsfientlighet finns inte bara i befolkningen, utan även inom oss själva, var och en – en viktig utgångspunkt.

Denna insikt bör spridas bland alla yrkesutövare. Målet måste vara att ingen ska känna sig diskriminerad i kontakt med stadsdelsförvaltningen eller dess verksamheter. Där är vi säkert inte än, lika lite som något annat samhälleligt sammanhang är säkrat från diskriminerande attityder. Förstås inte alltid, men ibland. Men en ökad medvetenhet hos personal är en viktig förutsättning.

Politiken som helhet skapar i större eller mindre utsträckning grogrund för uppkomst av främlingsfientlighet. Utredningen skriver att det är omöjligt att kompensera en misslyckad ekonomisk politik eller integrationspolitiken med attitydpåverkande åtgärder. Vi håller med.

Vi anser att regelverket på socialtjänstens område måste vara stödjande för att människor ska kunna ta sig ur sin situation. Att SL- kort inte ingår i försörjningsstödsnormen ser vi som ett stort misstag som gör att människor riskerar bli isolerade med minskade kontaktytor.

Målet att skapa likhet i bedömningarna inom staden får inte leda till en åtstramning av biståndet för alla. Därför är vi också delvis kritiska till den nya revidering som gjorts av stadens riktlinjer för försörjningsstöd.

Utvecklingen när det gäller bostäder på Södermalm oroar. Den omfattande omvandlingen från hyresrätter till bostadsrätter skapar en förskjutning av människor i stadsdelen, de med knappa resurser har svårt att kunna bo kvar. Det skapar i sig en känsla av utanförskap – att inte ha råd att bo kvar där man vill, det är andra som tar över. Fler hyresrätter till rimliga kostnader behövs i stadsdelen. Att lokaler för butiksägare blivit allt dyrare är också en mycket problematisk utveckling, efter som det hårt styr både utbud och vilka som kan ägna sig åt affärsverksamhet i stadsdelen.

Miljöpartiets ambition är att driva en politik för ett samhälle som alla kan känna tillhörighet till. Den rådande politiken som förs av alliansen skapar inte de förutsättningarna.

Vi välkomnar särskilt att utredningen lyfter fram behovet av antidiskrimineringsbyråer, något Miljöpartiet drivit länge.